

Besmettelijke aandoeningen HOUD JE PAARD GEZOND

Iedere paardenhouder is bezorgd over 'besmettelijke aandoeningen', zeker als het om rhinopneumonie of droes gaat. In de praktijk is er desondanks vaak gebrek aan kennis over hoe verspreiding van infectieuze aandoeningen te voorkomen. Hoe doe je het goed?

TEKST: MARIANNE SLOET, KEES VAN MAANEN FOTO'S: MARIANNE SLOET

D Het gebrek aan kennis hangt waarschijnlijk samen met het feit dat virussen en bacteriën 'onzichtbaar' zijn en allerlei preventieve maatregelen goede discipline vereisen. Virussen en bacteriën zijn heel kleine ziekteverwekkers die de betreffende patiënt kan uitscheiden. Dit gaat meestal via neusuitvloeiing (hoesten, proesten, direct contact) en kan ook via vruchtwater, de geaborteerde vrucht bij abortus of via pus bij een open droesgeval.

RHINOPNEUMONIE

Rhinopneumonie wordt veroorzaakt door twee verschillende herpesvirussen (EHV-1 en EHV-4). Er zijn drie vormen: de verkoudheidsvorm, de abortusvorm (besmettelijk verwerpen) en de neurologische vorm. Alle paarden in Nederland komen geregeld met deze virussen in contact, bijna alle paarden met EHV-4 en 20 tot 40% met EHV-1. Het is helaas niet bekend waarom een bedrijf soms wordt getroffen door de abortusvorm of de neurologische vorm. De verkoudheidsvorm, met EHV-4 als belangrijkste oorzaak, komt veel voor in Nederland en dan vooral bij jonge paarden. Deze variant geeft koorts en soms een snotneus, hoesten en dikke benen. De abortusvorm (bijna altijd door EHV-1) komt voor bij merries en leidt tot abortus of zeer zwak geboren veulens die doorgaans binnen enkele dagen sterven. De neurologische vorm komt gelukkig maar incidenteel voor (meestal in het voorjaar of in het najaar) en wordt veroorzaakt door EHV-1. Paarden met de

neurologische vorm beginnen meestal met ataxie en een wat slappe staart. Soms wordt het eerste paard echter direct met ernstige verlamningsverschijnselen gevonden.

VERSPREIDING VAN EEN VIRUS

Het rhinopneumonievirus (dit geldt ook voor vele andere virussen) wordt voornamelijk verspreid door direct contact tussen paarden of indirect over korte afstanden via de lucht. Ook kan het via kleren en handen worden overgedragen en via voerbakken, drinkemmers en het tuig. Neusuitvloeiing van besmette paarden kan veel virusdeeltjes bevatten. Ook paarden zonder zichtbare neusuitvloeiing kunnen besmettelijk zijn. Neus-neuscontact is de belangrijkste verspreidingsroute. Hoesten of proesten kan ook tot overdracht leiden. Het rhinovirus overleeft niet lang in de omgeving: minder dan 35 dagen onder ideale omstandigheden en waarschijnlijk minder dan 7 dagen onder praktijkomstandigheden.

IDEALE MAATREGELEN BIJ RHINOPNEUMONIE

Bij een uitbraak van rhinopneumonie zijn de volgende maatregelen nodig:

- Sluit het bedrijf ten minste 2, liever 3 weken na het verdwijnen van de klinische symptomen geen vervoer van paarden van en naar het bedrijf.
- Isoleer alle verdachte en besmette paarden. Is dit niet mogelijk, verplaats de paarden dan niet, maar behandel de groep of afdeling waarin de diagnose is gesteld zo veel mogelijk gescheiden en in ieder geval steeds als laatste.
- Verzorg als eerste de onbesmette paarden en als laatste de EHV-positieve paarden. Paarden in groepen indelen en alle hygiënemaatregelen in acht nemen vermindert de kans op verspreiding. Verzoekers en eigenaren mogen niet heen en weer lopen tussen de groepen.
- Voer na een abortus het veulen en de nageboorte zo snel mogelijk af in dubbele lekdichte plastic zakken. Verplaats zo mogelijk de merrie en eventueel andere paarden bij wie in een neusswab EHV-1 virus is aangetoond, naar een isolatiestal. (Bij een neusswab neemt de dierenarts bij het paard met een soort wattenstaafje wat neusvocht op. Dat wordt opgestuurd en onderzocht.)

**Bijna alle paarden in
Nederland komen in contact
met EHV-4**

DESINFECTIETIPS VOOR BOXEN EN STALLEN

Stalhygiëne bij virussen en bacteriën, zoals rhinopneumonie en droes:

- Verwijder alle bodembedekking (stro, zaagsel of vlas) en laat die zo snel mogelijk van het bedrijf afvoeren;
- Schrob de bodem en de muren goed met water en zeep.
- Gebruik geen hogedruksluit, want het virus en de bacterie kunnen zich via waterdruppels verspreiden in de lucht;
- Laat bodem en muren goed drogen. Virussen kunnen slecht tegen uitdroging;
- Desinfecteer daarna de bodem en wanden met Halamid in de voor virussen voorgeschreven concentratie en laat dit 20 minuten inwerken.
- Spoel daarna grondig met water.

DROES

Droes wordt veroorzaakt door de bacterie *Streptococcus equi equi*. Deze bacterie veroorzaakt een zeer besmettelijke aandoening van de voorste luchtwegen. Verdere symptomen zijn koorts, etterige neusuitvloeiing en eventueel moeilijk ademen, slikken en/of eten door de abscessen in de keel. Deze abscessen ontstaan meestal in de lymfeknopen tussen de kaaktakken en achter de kaakomslag. Na het doorbreken van deze abscessen, vaak naar buiten maar soms ook naar binnen, treedt normaliter snel herstel op.

In 20% van de gevallen kunnen complicaties optreden, zoals verslagen droes (abscessen in het lichaam na verspreiding van de bacterie via de bloedbaan en lymfevaten), morbus maculosus (dikke benen, dikke hoofd en slijmvliesbloedingen door een allergische reactie) en longontsteking (als gevolg van verslikken door de abscessen rond de keel). Ongeveer 75% van de paarden is na de infectie jarenlang immuun; 25% kan na enkele maanden weer droes doormaken, vaak met mildere verschijnselen.

VERSPREIDING VAN EEN BACTERIE

De droesbacterie (en dit geldt ook voor veel andere bacteriën), wordt verspreid via neusuitvloeiing of via pus uit een opengesproken abces. De belangrijkste besmettingsbron van droes is een ander paard met droesverschijnselen (koorts, neusuitvloeiing en later abscessen).

Echter, er kunnen ook 'dragers' voorkomen. Dragers zijn dieren die zelf geen klinische verschijnselen (meer) hebben, maar de bacterie wel bij zich dragen. Vaak is dat in de luchtzakken. Besmetting kan, net als bij rhinopneumonie, door direct contact tussen paarden, maar ook indirect via de mens of door gedeelde huisvesting en hulpmiddelen. Normaal stopt de uitscheiding van de bacterie 4 tot 6 weken nadat het paard klinisch is opgeknapt dan wel geen neusuitvloeiing meer heeft. Daarom wordt geadviseerd een bedrijf met een droesuitbraak gesloten te houden tot 6 weken na het laatste geval van droes. Sommige paarden worden echter na het doormaken van droes langdurig drager. Deze paarden kunnen bij stress of verminderde weerstand de bacterie weer actief uitscheiden, vaak zonder duidelijke klinische verschijnselen. Ongeveer 10% van de paarden die een droesinfectie doormaakt wordt zo een langdurig drager. De bacterie kan bij koel weer lang in de omgeving overleven, tot 60 dagen op houten oppervlakten bij een paar graden boven nul.

IDEALE MAATREGELEN BIJ DROES

Bij een uitbraak van droes zijn de volgende maatregelen nodig:

- Ten minste 4 en liever 6 weken na het verdwijnen van de klinische symptomen geen vervoer van paarden van en naar het bedrijf.
- Paarden met droes scheiden zeker na het doorbreken van abscessen grote hoeveelheden bacteriën uit. Scheid ze daarom direct van de andere paarden, idealiter gedurende 4 tot 6 weken. Als dit niet mogelijk is, verplaats de paarden dan niet, maar behandel de afdeling waarin

de diagnose is gesteld, zo veel mogelijk gescheiden.

- Verzorg steeds als eerste de onbesmette paarden en als laatste de droespositieve paarden. Ook hier geldt: indeling in groepen en alle hygiënemaatregelen verkleinen de verspreidingskans. Droes is nog besmettelijker dan rhinopneumonie en de bacteriën kunnen langdurig in de omgeving overleven.
- Laat de klinisch herstelde paarden eventueel door uw dierenarts onderzoeken, want er zijn diverse mogelijkheden om de aanwezigheid van de droesbacterie vast te stellen. Deze onderzoeken kunnen ook helpen bij het vinden van dragers.

BIOSECURITY

Biosecurity betekent al het mogelijke doen om de kans te verkleinen dat een infectieziekte op een bedrijf wordt geïntroduceerd via dieren, mensen, voertuigen of hulpmiddelen. Hier zit een lastig dilemma: paardenwelzijn en het isoleren van paarden staan soms tegenover elkaar. In het kader van infectieverspreiding is het verstandig contact tussen paarden (vooral neus-neus) zo veel mogelijk te vermijden en de stallen goed te ventileren.

- Wedstrijdpaarden, fokpaarden en jonge paarden kunnen het beste in drie aparte groepen worden gehuisvest. Een eventuele vierde groep kan bestaan uit rijpaarden die nooit buiten het bedrijf komen.
- Bij wedstrijden is het belangrijk dat de paarden geen rechtstreeks contact hebben. Laat paarden niet aan elkaar snuffelen, gebruik een eigen wateremmer en voerbak en zet paarden liever niet op een vreemde stal. Oftewel: paard uitladen om te rijden, contact met andere paarden voorkomen, zelf geen andere paarden aanraken en na het rijden het paard direct weer op de trailer zetten.
- Paarden die (mogelijk) in contact zijn gekomen met geïnfecteerde paarden idealiter 3 weken isoleren van de andere paarden (in een aparte stal).
- Verzorgers dienen hygiënemaatregelen te nemen (handen wassen, ontsmetten en kleding wisselen bij de verschillende groepen).
- In de isolatieperiode is het raadzaam om de paarden een week lang tweemaal daags te temperen.

Dit artikel beschrijft het ideaalbeeld vanuit diergeneeskundig oogpunt. Dit is zeker op kleine bedrijven en bij individuele paardenhouders vaak niet te verwezenlijken. Het is belangrijk om te weten hoe de vork aan de steel zit. Alle beetjes helpen en sommige adviezen zijn echt voor iedereen toepasbaar. ■

Met dank aan Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan, hoogleraar Equine Internal Medicine aan de Faculteit Diergeneeskunde van Universiteit Utrecht, en dr. Kees van Maanen, viroloog bij de Gezondheidsdienst voor Dieren in Deventer.

Boven: De typische dikke pus uit de neus, zoals die vaak bij droes voorkomt. Links: Droes bij een veulen. Bij de keel-lymfeknopen zijn abscessen ontstaan en opengesproken. Rechts: Rhinopneumonie kan evenwichtsstoornissen veroorzaken. Een 'broek' kan een paard ondersteunen dat moeite heeft met zijn evenwicht. Een paard dat echt geen kracht meer heeft om te staan, kan niet in een broek worden 'opgehangen'.